

Notat

18. juni 2004

Dokumentasjon av beregningene av den strukturelle, oljekorrigerede budsjettbalansen til Nasjonalbudsjettet 2004

Yngvar Dyvi og Marte Sollie, Finansdepartementet, Økonomiavdelingen

1. Innledning

Et flertall på Stortinget sluttet seg våren 2001 til retningslinjer for budsjettpolitikken som knytter utviklingen i det strukturelle, oljekorrigerede, budsjettunderskuddet til forventet realavkastning av Statens petroleumsfond. Dette notatet dokumenterer beregningene av den strukturelle budsjettbalansen. Avsnitt 2 begrunner først hvorfor hensynet til en stabil økonomisk utvikling tilsier at innfasingen av petroleumsinntekter bør knyttes til utviklingen i den strukturelle og ikke den faktiske, oljekorrigerede budsjettbalansen. Avsnitt 3 gir en oversikt over endringer sammenliknet med beregningsopplegget som ble dokumentert i forbindelse med Nasjonalbudsjettet 2003¹.

Deretter følger en gjennomgang av korreksjonene som ligger til grunn for beregningen av den strukturelle budsjettbalansen:

- Aktivitetskorreksjoner
- Korreksjoner for at netto renteinntekter (medregnet overføringer fra Norges Bank) avviker fra beregnede normalnivåer
- Korreksjoner for regnskapsmessige forhold

Aktivitetskorreksjonene omtales i avsnitt 4. Først gis en generell oversikt over beregningsopplegget for disse korreksjonene (avsnitt 4.1). Avsnittene 4.2 - 4.8 beskriver deretter mer detaljert beregningene av aktivitetskorreksjonene for direkte skatter, indirekte skatter og dagpenger. I avsnitt 5 oppsummeres beregningene av trend-BNP for Fastlands-Norge.

¹ Dyvi, Yngvar og Sollie, Marte (2002): ” Dokumentasjon av beregningene av den strukturelle, oljekorrigerede budsjettbalansen” på:
http://www.dep.no/fin/norsk/norsk_okonomi/temanotater/bn.html

Avsnitt 6 gir en oversikt over beregningene av normalnivåene for netto renteinntekter og overføringer fra Norges Bank, mens avsnitt 7 gir en kort oversikt over de viktigste regnskapsmessige korreksjonene de siste årene.

2. Hvorfor budsjettpolitikken bør knyttes til utviklingen i den strukturelle, oljekorrigerede budsjettbalansen

En viktig grunn til at bruken av petroleumsinntekter over statsbudsjettet er knyttet til utviklingen i det strukturelle – og ikke det faktiske – oljekorrigerede budsjettunderskuddet er å unngå en destabiliserende budsjettpolitikk.

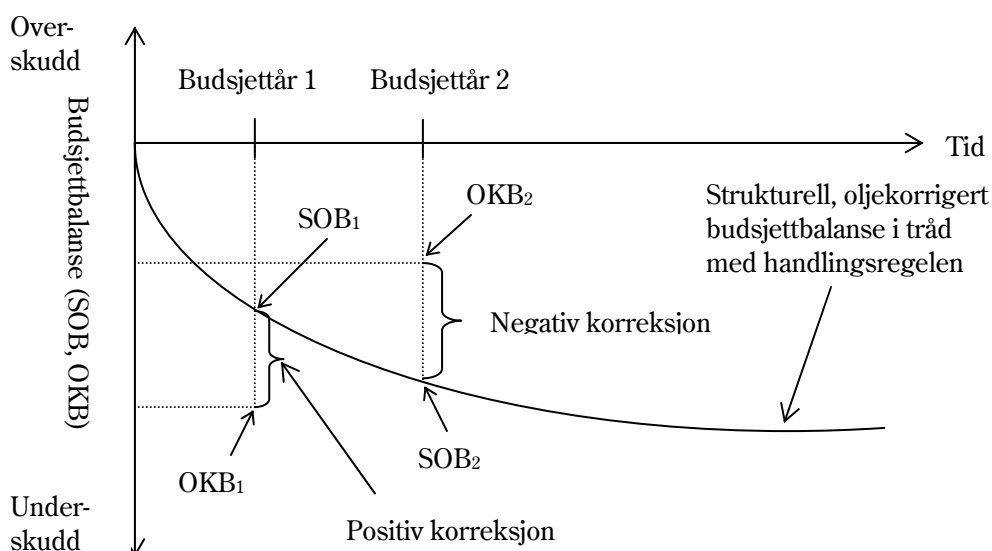
Utviklingen i den oljekorrigerede budsjettbalansen påvirkes ikke bare av budsjettpolitikken. Konjunktursituasjonen, andre tilfeldige forhold og regnskapsmessige omlegginger kan også over kortere perioder bidra til å øke eller redusere statsforvaltningens nettoinntekter. For eksempel vil en konjunkturedgang isolert sett bidra til å redusere skatte- og avgiftsinntektene, mens utbetalingene av dagpenger til arbeidsledige vil gå opp. Dermed faller det oljekorrigerede budsjettoverskuddet. Reduksjonen i nettoinnbetalingene til staten bidrar isolert sett til å øke privat sektors inntekter og etterspørsel. Dette demper den opprinnelige negative konjunkturimpulsen. I oppgangskonjunkturer vil de positive konjunkturimpulsene bli dempet ved at nettoinnbetalingene fra privat sektor til staten øker sammenlignet med normalnivået. Konjunkturutslagene i budsjettoverskuddet virker dermed som automatiske stabilisatorer som bidrar til å dempe konjunktursvingningene i økonomien.

Dersom en skulle ta sikte på å la det faktiske, og ikke det strukturelle, oljekorrigerede budsjettunderskuddet følge forventet utvikling i realavkastningen av Petroleumsfondet, måtte en stramme til politikken i nedgangstider eller dersom inntektene av andre grunner var tilfeldig lave. Tilsvarende kunne en senke skattene eller øke utgiftene ekstra i oppgangstider, eller dersom inntektene var tilfeldig høye. En slik innretning av budsjettpolitikken ville sette de automatiske stabilisatorene ut av spill, og bidra til å øke svingningene i økonomien i stedet for å dempe dem. Dette unngår en ved å legge opp til et stabilt forløp for den strukturelle budsjettbalansen, som er forsøkt rensket for effektene av endringer i konjunktursituasjonen og andre tilfeldige forhold. Så lenge en styrer etter utviklingen i denne balansen, vil slike endringer i prinsippet ikke påvirke utformingen av politikken, dvs. at de automatiske stabilisatorene får lov å virke. Retningslinjene for budsjettpolitikken ivaretar dette hensynet ved å la det strukturelle underskuddet følge forventet realavkastning av Statens petroleumsfond.

Figur 1 illustrerer sammenhengen mellom en stilisert bane for det strukturelle budsjettoverskuddet under handlingsregelen og det faktiske, oljekorrigerede overskuddet. I de to årene som er særskilt avmerket i figuren, år 1 og år 2, er det strukturelle overskuddet gitt ved henholdsvis SOB₁ og SOB₂. Reduksjonen i det strukturelle, oljekorrigerede budsjettoverskuddet fra år 1 til år 2 gjenspeiler at den stiliserte banen beskriver en periode hvor realavkastningen fra Petroleumsfondet øker over tid.²

I figuren er det lagt til grunn at økonomien forventes å være i en lavkonjunktur i år 1, slik at skatte- og avgiftsinntektene dette året er lavere enn det underliggende, konjunkturnøytrale nivået. Det oljekorrigerede budsjettoverskuddet (OKB) vil derfor være lavere enn det nivået en ville observert uten ekstraordinært lave nivåer på etterspørsel og produksjon. Det er dette underliggende nivået en forsøker å fastsette ved beregninger av det strukturelle, oljekorrigerede budsjettoverskuddet (SOB).

Figur 1 Strukturell og faktisk, oljekorrigerert budsjettbalanse

Som følge av lavkonjunkturen, motsvares nivået på det strukturelle, oljekorrigerede budsjettoverskuddet på SOB₁ kroner av et lavere nivå på det (faktiske) oljekorrigerede budsjettoverskuddet på OKB₁ kroner. Forskjellen mellom de to tilsvarer det midlertidige utslaget i budsjettbalansen som følge av konjunktursituasjonen.

² **Målt i løpende priser** vil forventet realavkastning øke over tid så lenge Statens nettokontantstrøm (SNK) med tillegg for differansen mellom nominell avkastning og realavkastning av fondet er større eller lik null. **Målt i faste priser** vil realavkastningen øke over tid så lenge tilveksten gjennom SNK er større enn null. **Målt som andel av BNP** vil realavkastningen øke over tid så lenge SNK målt som andel av petroleumsformuen er større enn realveksten i økonomien.

Retningslinjene for budsjettpolitikken innebærer at uttaket fra Petroleumsfondet vil være relativt høyt i en lavkonjunktur og relativt lavt i en høykonjunktur. Dette kan ses av figuren ved å sammenlikne situasjonen i år 1 med situasjonen i år 2, hvor konjunkturmessige forhold antas å bidra til at det faktiske, oljekorrigerede budsjettoverskuddet ligger over nivået på det strukturelle overskuddet. Gjennom konjunktursyklusene vil positive og negative korreksjoner utligne hverandre, slik at det faktiske uttaket fra Petroleumsfondet – målt ved det akkumulerte oljekorrigerede budsjettunderskuddet – om lag vil tilsvare uttaket målt ved det strukturelle budsjettunderskuddet. På lang sikt er det dermed av liten betydning for statsfinansene hvorvidt finanspolitikken innrettes slik at det er det strukturelle eller det faktiske oljekorrigerede budsjettoverskuddet som er lik forventet realavkastning av Petroleumsfondet. Ved å knytte gjennomføringen av budsjettpolitikken til utviklingen i det strukturelle overskuddet unngår en imidlertid som tidligere omtalt at budsjettpolitikken forsterker konjunktursvingningene.³

Problemer med å skille mellom konjunkturrelle og strukturelle endringer i offentlige inntekter og utgifter kan imidlertid føre til at konjunkturutslagene i budsjettoverskuddet anslås for høyt eller for lavt. Eksempelvis kan en permanent svikt i skatte- og avgiftsinntektene, bidra til at bruken av oljeinntektene en periode kommer opp på et for høyt nivå, dersom inntektssvikten i utgangspunktet ble knyttet til konjunkturmessige forhold. Dette vil i så fall bli korrigert etter hvert som metoden for å beregne aktivitetskorreksjonene fanger opp den strukturelle endringen i skatteinntekten.

Den generelle tilnærmingen til beregningen av den strukturelle budsjettbalansen er i tråd med internasjonal praksis, jf. tilsvarende beregninger i OECD, EU og IMF. Det vises også til gjennomgangen av finanspolitiske indikatorer i et arbeid som Steinar Holden og Henrik Braconier har utført for Nordisk Ministerråd.⁴ Metoden som Finansdepartementet benytter for å beregne aktivitetskorreksjonene er imidlertid mer detaljert enn det som er vanlig ved tilsvarende beregninger i blant annet OECD.

³ Etter at handlingsregelen ble introdusert har flere forhold bidratt til at bruken av petroleumsinntektene nå ligger klart over forventet realavkastning av Statens petroleumsfond, jf. boks 3.2 i Revidert nasjonalbudsjett 2004. Figur 1 gir dermed ikke nødvendigvis et dekkende bilde av utviklingen i det strukturelle underskuddet de nærmeste årene.

⁴ Braconier, Henrik og Holden, Steinar (1999): "The Public Budget Balance, Fiscal Indicators and Cyclical Sensitivity in the Nordic Countries" TemaNord 1999:575

Utviklingen i den strukturelle, oljekorrigerte budsjettbalansen fra 2001 til 2004 er vist i tabell 1⁵. Tabellen illustrerer hvordan konjunkturmessige forhold m.v. har bidratt til en betydelig andel av reduksjonen i det oljekorrigerte budsjettunderskuddet de siste tre årene.

Tabell 1 Den strukturelle budsjettbalansen. Mill. kroner

	2001	2002	2003	2004
Oljekorrigert overskudd på statsbudsjettet.....	-1 640	-62 392	-58 980	-67 749
- Overføringer fra Norges Bank utover beregnet trendnivå.....	6 012	-4 492	-4 685	-4 878
- Netto renteinntekter utover beregnet trendnivå.....	-1 184	-1 667	-2 840	-6 230
- Særskilte regnskapsforhold.....	2 586	-21 779	-4 829	-668
- Aktivitetskorrigeringer.....	18 012	1 039	-6 270	-5 265
= Strukturelt budsjettoverskudd.....	-27 066	-35 493	-40 356	-50 708
Målt i prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge	-2,4	-3,0	-3,3	-3,9
Endring fra året før i prosentpoeng ¹⁾	-0,2	-0,6	-0,2	-0,6

1) Tilsvarende den tidligere budsjettindikatoren. Negative tall indikerer at budsjettet virker ekspansivt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Finansdepartementet.

3. Endringer i budsjettindikatoren

Beregningen av den strukturelle, oljekorrigerte budsjettbalansen ble sist dokumentert i forbindelse med Nasjonalbudsjett 2003. Etter dette er beregningsopplegget endret på følgende områder:

- Det er innført en egen korreksjon av skatt av realiserte aksjegevinster og -tap
- Fordelingen av konjunkturutslaget i direkte skatter fra husholdningene på de to skattekreditorene stat og kommune er endret
- Beregningene av trendbanen for registrerte ledige som ligger til grunn for aktivitetskorreksjonene av arbeidsledighetstrygden er endret
- Korreksjonene av renteinntekter og renteutgifter er utvidet til å gjelde alle rentepostene

Nedenfor følger en nærmere omtale av endringene i beregningsopplegget.

3.1 Separat korreksjon av skatt på realisasjon av netto aksjegevinster (gevinstbeskatning)

Skatteinntektene fra realisasjon av netto aksjegevinster har variert betydelig de senere årene. Metoden for å korrigere for konjunkturmessige utslag i personskattene med utgangspunkt i konjunktursvingninger i

⁵ Tallene er hentet fra Nasjonalbudsjettet 2004.

lønnsinntektene, ga imidlertid ikke noe godt grunnlag for å håndtere disse variasjonene ved beregningen av underliggende nivå på skatteinntektene. Etter Nasjonalbudsjettet 2003 har det derfor blitt beregnet særskilte korreksjoner for skatt på realiserte aksjegevinster. Korreksjonene tar utgangspunkt i en gjennomsnittlig årlig avkastning på aksjer på 5 pst. Anslaget er basert på historiske erfaringer og anslag for veksten i verdiskapingen i fastlandssektorene framover. Med disse forutsetningene framstår både høye (påløpte) inntekter fra gevinstbeskatningen i 2000 og lave (negative) inntekter i 2002 og 2003 som midlertidige utslag i skatteinntektene. Korreksjonene innebærer at slike svingninger ikke lenger vil påvirke innretningen av finanspolitikken i særlig grad.

Aktivitetskorreksjonene av gevinstbeskatningen er forholdsvis store i årene 2001 til 2004, jf. nærmere omtale av beregningsopplegget i avsnitt 4.3.

3.2 Endret fordeling av konjunkturutslaget i direkte skatter fra husholdningene på skattekreditorene

Samlet skatt på alminnelig inntekt og inntektsskatt til kommunene fordeles mellom kommunene, fylkeskommunene og staten etter gjeldende skattøre. Samlet skattesats for alminnelig inntekt er 28 pst. For inntektsåret 2002 er den kommunale skattøren 12,4 pst., den fylkeskommunale skattøren 1,9 pst. og fellesskattøren for personlige skatteyttere 13,7 pst. Tidligere omfattet korreksjonene for konjunktursvingninger bare statens andel av de direkte skattene. Dette er nå endret slik at korreksjonene også omfatter beregnede konjunkturutslag i kommunenes andel av disse inntektene.⁶

Endringen må ses i sammenheng med at det i kommuneopplegget fastlegges en målsetting for veksten i kommunes *samlede* inntekter. Staten styrer disse inntektene dels gjennom overføringene og dels gjennom fastsettelsen av den kommunale skattøren, som bestemmer fordelingen av skatt på alminnelig inntekt mellom staten og kommunene. For utviklingen på statsbudsjettets balanse spiller det i utgangspunktet ingen rolle om kommunene får sine inntekter gjennom skatter eller overføringer. For et gitt inntektsmål for kommunene må en reduksjon i skattøren motsvares av økte rammeoverføringer og omvendt. Under planleggingen av budsjettet (ex ante) bør derfor hele konjunkturutslaget i de direkte skattene plasseres på statens hånd, for fullt ut å nyttiggjøre seg av de automatiske stabilisatorene (jf. omtalen i avsnitt 2).

⁶ Dette tilsvarer korreksjonene for konjunkturmessige forhold ved beregningene av generasjonsregnskapet.

Denne endringen av beregningsopplegget bidrar til å redusere aktivitetskorreksjonene med mellom 0,5 og 1 mrd. kroner i 2003 og 2004. Da er effekten av endret andel av skatt på aksjegevinst som tilfaller staten holdt utenom.

3.3 Endringer i beregning av trendbanen for registrerte ledige

Bestemmelsen av trendutviklingen i registrert ledighet er sentral ved beregningene av aktivitetskorreksjonene av utgifter til ledighetstrygd. Metoden for å skille mellom trend- og konjunkturkomponent i forløpet for registrerte ledige er noe endret ved at det fra og med Revidert nasjonalbudsjett 2003 legges noe større vekt på at trendbanen skal være jevn over tid. Dette innebærer at "trendnivået" for ledigheten i mindre grad påvirkes av endringer i faktisk ledighetsnivå, slik at endringer i ledigheten gir større utslag i aktivitetskorreksjonene.⁷

Endringene må ses i lys av erfaringer fra 1990-tallet som kan tyde på at konjunkturmessige utslag i ledighetsnivået normaliseres noe raskere enn tidligere lagt til grunn.

Endringene har liten betydning for størrelsen på aktivitetskorreksjonene i 2003 og 2004.

3.4 Renteinntekter- og utgifter

Tidligere ble statsbudsjettet korrigeret for netto renteinntekter fra Norges Bank (foliorenten) og renteutgifter til utlandet mv. Korreksjonene ble gitt ved differansene mellom faktiske nivåer og beregnede trendnivåer. Omleggingen innebærer at tilsvarende korreksjon nå også beregnes for øvrige renteinntekter utenom foliokontoen (renteinntekter fra statsbanker mv.) og for samtlige renteutgifter.

Det nye beregningsopplegget reflekterer at endringer i brutto renteinntekter og brutto renteutgifter bør behandles symmetrisk ved vurderinger av den langsiktige innretningen av finanspolitikken. Endringene i bruttostørrelser kan være betydelige fra år til år, mens endringene på nettbasis over tid vil være mindre.

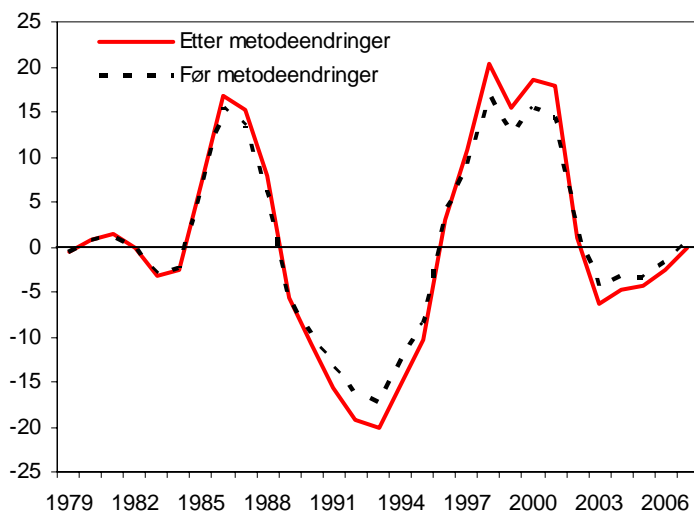
For 2003 ga omleggingen ingen vesentlig endring i størrelsen på de netto renteinntektene som inngår i den strukturelle budsjettbalansen.

⁷ Mer teknisk innebærer endringene at trenden nå beregnes med et HP-filter der $\lambda = 100$, mens en tidligere satte $\lambda = 25$, jf. avsnitt 4.7

3.5 Konsekvenser for aktivitetskorreksjonene av omleggingen av beregningene

Figur 2 gir en oversikt over hvordan metodeendringene omtalt ovenfor slo ut i beregningene av aktivitetskorreksjonene i Nasjonalbudsjettet 2004.

Figur 2 Aktivitetskorreksjonene til NB04, før og etter metodeendringer.
Mrd. kroner.

4. Beskrivelse av aktivitetskorreksjonene

4.1 Oversikt over aktivitetskorreksjonene

Ved beregningen av det strukturelle budsjettoverskuddet korrigeres det oljekorrigerede budsjettoverskuddet for endringer i skatte- og avgiftsinntekter og endringer i dagpengeutbetalinger som kan knyttes til konjunktursvingninger i økonomien. Korreksjonene tar utgangspunkt i konjunkturrelle svingninger i beregningsgrunnlaget for ulike inntekts- og utgiftsposter på statsbudsjettet. Følgende inntekts- og utgiftsposter omfattes av beregningene:

- a) direkte skatter og trygdeavgift for personlige skatteyttere
- b) arbeidsgiveravgift
- c) skatt ved realisering av aksjegevinster og -tap
- d) etterskuddsskatter (bedriftsskatter)
- e) indirekte skatter utenom bilavgifter
- f) merverdiavgift
- g) investeringsavgift
- h) særavgifter utenom bilavgifter
- i) bilavgifter
- j) arbeidsledighetstrygd (dagpenger)

Aktivitetsskorreksjonene for disse inntekts- og utgiftspostene er generelt anslått som følger:

$$(1) \quad T - T^* = T \cdot (1 - X^*/X)$$

T^*	=	trendnivå for budsjettposten
T	=	faktisk nivå for budsjettposten
X^*	=	trendnivå for indikator for konjunkturrelle forhold
X	=	faktisk nivå for indikator for konjunkturrelle forhold

Følgende størrelser knyttet til etterspørsel, produksjon og sysselsetting benyttes som indikatorer for konjunkturrelle forhold ved beregningen av aktivitetsskorreksjonene:

1. Korreksjonene av *direkte skatter og trygdeavgift* for personlige skatteyttere og av *arbeidsgiveravgift* beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i *sysselsatte timeverk i fastlandsøkonomien*, jf. avsnitt 4.2.
2. Korreksjonene av *skatt på gevinst og tap ved realisasjon av aksjer* beregnes som differansen mellom faktiske netto gevinstskatter og beregnet trendverdi av gevinstskattene, jf. avsnitt 4.3.
3. Korreksjonene av *etterskuddsskatter* beregnes som differansen mellom faktiske etterskuddsskatter og beregnet trendverdi av etterskuddsskattene, jf. avsnitt 4.4.
4. Korreksjonene av *merverdiavgift på privat forbruk og produktinnsats* beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i *husholdningenes varekonsum*. Korreksjonene av *særagifter* beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i *varekonsumet utenom biler*, jf. avsnitt 4.5.1 og 4.5.3.
5. Korreksjonene av *merverdiavgift (medregnet investeringsavgift fram til og med 2002) på investeringer* beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i *bedriftsinvesteringer i Fastlands-Norge*, jf. avsnitt 4.5.1 og 4.5.2.
6. Korreksjonene av *avgift på motorvogner* beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i *antall førstegangsregistrerte biler*, jf. avsnitt 4.6.
7. Korreksjonene av *arbeidsledighetstrygden* beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i *antall registrerte ledige*, jf. avsnitt 4.7.

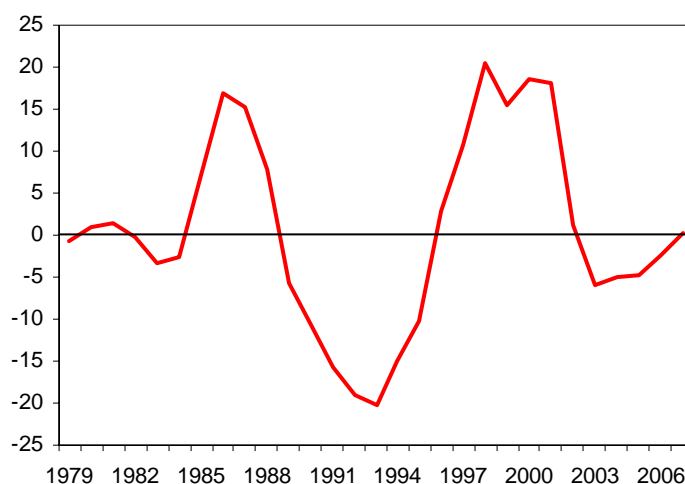
Konjunktursvingningene i de ulike størrelsene nevnt i punktene 1-7 ovenfor bestemmes ved hjelp av det såkalte Hodrick-Prescott filteret. Når denne metoden brukes til å bestemme trendnivået for en konjunkturindikator veies følgende to hensyn opp mot hverandre:

- den beregnede trendkomponenten skal være robust overfor kortsiktige svingninger i den faktiske tidsserien, og

- trendkomponenten bør fange opp variasjoner i den faktiske tidsserien som kan knyttes til endringer i underliggende (strukturelle) forhold.

Avveilingen mellom disse to hensynene må nødvendigvis ta utgangspunkt i skjønnsmessige vurderinger. Dersom en legger stor vekt på at trendbanen skal være jevn over tid, innebærer dette at en parameter (λ) for ”kostnaden” ved å legge vekt på at trendkomponenten skal fange opp endringer i underliggende forhold får en relativt høy verdi. En λ -verdi på 1 600 vil eksempelvis innebære at den beregnede trendbanen er relativt upåvirket av svingninger i den faktiske tidsserien, mens en λ -verdi på 25 innebærer at trendbanen i stor grad påvirkes av svingninger i den faktiske tidsserien.

*Figur 3 Beregnet konjunkturutslag i statsbudsjettet i alt.
Mrd. kroner*

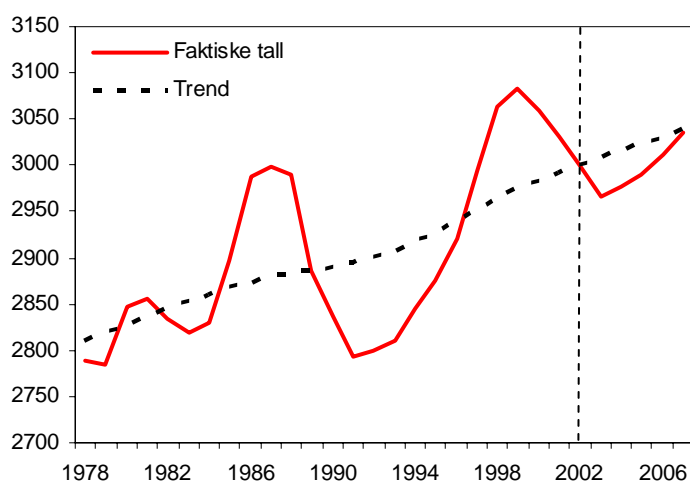

Figur 3 viser det beregnede konjunkturutslaget i statsbudsjettet i alt. Tallene for perioden fram til 2002 er basert på regnskapsinformasjon, mens tallene for årene 2003-2007 bygger på anslagene i Nasjonalbudsjettet 2004. Beregningene illustrerer hvordan høykonjunktorene på midten 1980-tallet og annen halvdel av 1990-tallet bidro til positive aktivitetskorreksjoner, slik at det oljekorrigerte budsjettoverskuddet var høyere enn det en ville ha observert ved et normalt aktivitetsnivå i økonomien. Tilsvarende innebærer beregningene negative aktivitetskorreksjoner i lavkonjunkturen fram mot midten av 1990-tallet og på begynnelsen av 2000-tallet. Ifølge beregningene til Nasjonalbudsjettet 2004 bidro aktivitetskorreksjonene i 2004 til å redusere det oljekorrigerte budsjettoverskuddet med vel 5 mrd. kroner sammenliknet med det beregnede nivået ved normalt aktivitetsnivå. Dette skyldes bl.a. relativt lav sysselsetting og relativt høy ledighet sammenliknet med respektive beregnede trendnivåer. I tillegg innebærer beregningene at inntektene fra gevinstbeskatningen lå lavere enn sitt normalnivå. Relativt høyt nivå på privat konsum bidrar til å trekke aktivitetskorreksjonene av avgiftsinntektene i motsatt retning.

4.2 Beregning av konjunkturutslag i direkte skatter og trygdeavgifter for personlige skatteyttere og arbeidsgiveravgift til folketrygden

For direkte skatter og trygdeavgifter for personlige skattytere og arbeidsgiveravgift knyttes beregningen av konjunkturutslaget opp mot utviklingen i *timeverkssysselettingen i Fastlands-Norge (lfast)*⁸.

Figur 4 *Timeverkssysseletting Fastlands-Norge (lfast). Faktiske tall og trend. Millioner timeverk*

Timeverkssysselettingen bidrar til å bestemme utviklingen i lønnsinntektene, som er den viktigste inntektsposten i grunnlaget for forskuddspliktige direkte skatter. Trendutviklingen i timeverkssysselettingen beregnes ved hjelp av et Hodrick-Prescott filter med lambda-verdi på 400, jf. figur 4.⁹ Trendutviklingen tolkes her som et uttrykk for den underliggende eller konjunkturnøytrale utviklingen i timeverkssysselettingen. Trendnivåene er beregnet med utgangspunkt i regnskapstall for perioden 1978-2002 og prognoser videre fram mot 2015. Trendberegningene gjennomføres med utgangspunkt i en logaritmisk transformasjon av de faktiske timeverkstallene.

Beregning av konjunkturutslaget i påløpte skatteinntekter

Konjunkturutslaget beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for timeverkssysselettingen med faktisk (eller anslått) skattenivå (i mrd. kroner). Beregningene tar utgangspunkt i skatt eksklusive skatt på aksjegevinster, hvor det beregnes særskilte korreksjoner i tråd med omtalen i avsnitt 3.3. Beregningene gjennomføres separat for forskuddsskatt og trygdepremier til staten (statsskatt (T_s)), for skatt på alminnelig inntekt til

⁸ Symbolene viser til variabelbetegnelser i MODAG.

⁹ Valg av lambda (λ) framgår ellers av variabelnavnene som benyttes for trendnivåene, jf. for eksempel *lfast*(400)* i relasjonene (2) - (4).

kommunene og fellesskatt (skatt.alminnt (T_A)), samt for arbeidsgiveravgift til folketrygden ($YWTF$), jf (2), (3) og (4):

$$(2) \quad T_S - T_S^* = (1 - l_{fast}^*(400)/l_{fast}) \cdot T_S$$

$$(3) \quad T_A - T_A^* = (1 - l_{fast}^*(400)/l_{fast}) \cdot T_A$$

$$(4) \quad YWTF - YWTF^* = (1 - l_{fast}^*(400)/l_{fast}) \cdot YWTF$$

Ved å knytte konjunkturutslaget i direkte skatter opp mot utviklingen i timeverkssysselsettingen får en ikke tatt hensyn til eventuelle konjunkturrelle svingninger i skattepliktig inntekt og formue som ikke kan knyttes til variasjoner i lønnsinntektene. Unntakene er at det ved beregningen av aktivitetskorreksjonen for dagpengeutbetalinger tas hensyn til skatt på ledighetstrygd (jf. avsnitt 4.7), og skatt på realiserte netto aksjegevinster (jf. avsnitt 4.3). Problemet med å utelate de øvrige inntektene fra beregningene er trolig begrenset. Blant annet består husholdningenes næringsinntekter i hovedsak av beregnet inntekt fra egen bolig og inntekter fra primærnæringer som i liten grad er påvirket av konjunktursituasjonen. Hensynet til at beregningsopplegget skal være enkelt, trekker dessuten i retning av at korreksjonene knyttes til de mest sentrale faktorene bak svingningene i statens inntekter og utgifter.

Omregning av konjunkturutslaget til bokførte størrelser

Korreksjonene i (2), (3) og (4) er knyttet til utviklingen i påløpte skatter, mens det i budsjettet opereres med bokførte skatter. For å knytte konjunkturkorreksjonene til føringsmåten i statsbudsjettet, må konjunkturkorreksjonene av skattene regnes om fra påløpte til bokførte verdier. Omregningen gjennomføres ved å sette de bokførte skattene i år t lik en veid sum av de påløpte skattene i år t og år $t-1$. Med utgangspunkt i gjeldende innbetalingsordninger og ordningen for skatteoppgjør er det for statsskatter og skatt på alminnelig inntekt lagt til grunn følgende sammenheng mellom påløpte og bokførte konjunkturkorreksjoner:

$$(5) \quad (T_S - T_S^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 0,80 \cdot (T_S - T_S^*)[t] + 0,20 \cdot (T_S - T_S^*)[t-1]$$

$$(6) \quad (T_A - T_A^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 0,80 \cdot (T_A - T_A^*)[t] + 0,20 \cdot (T_A - T_A^*)[t-1]$$

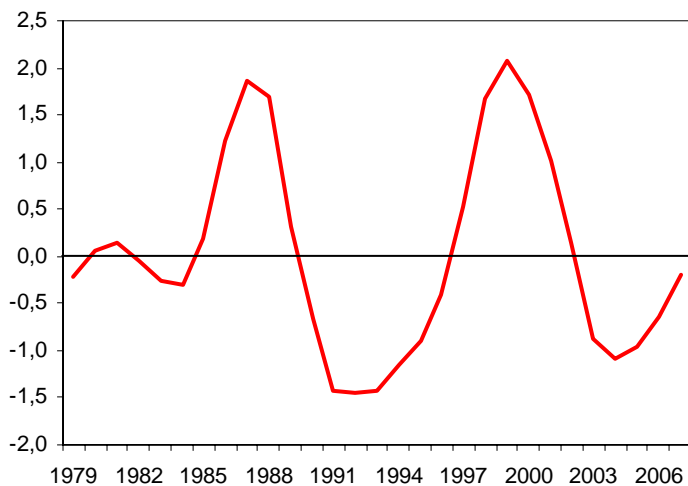
Sammenhengen mellom påløpt og bokført konjunkturkorreksjon av arbeidsgiveravgiften i relasjon (7) følger av at 5 av 6 betalingsterminer for denne avgiften faller innenfor budsjettåret.

$$(7) \quad (YWTF - YWTF^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 5/6 \cdot (YWTF - YWTF^*)[t] + 1/6 \cdot (YWTF - YWTF^*)[t-1]$$

Størrelsen på konjunkturutslaget for de ulike skattene

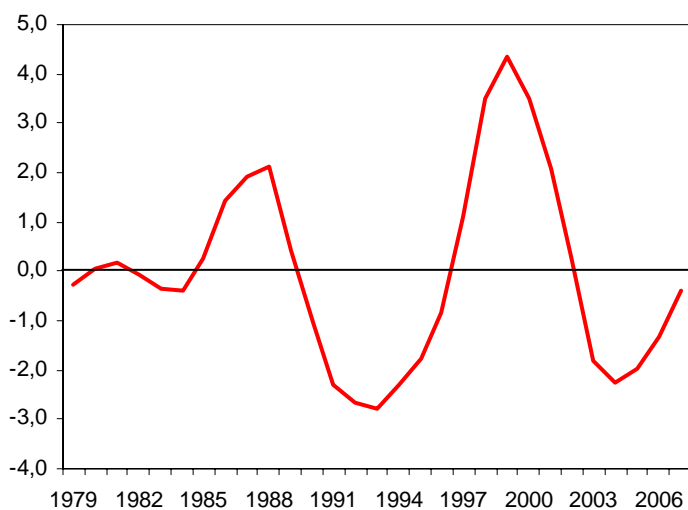
Figur 5 viser det beregnede konjunkturutslaget på budsjettbalansen av **statsskatter** (T_s gitt ved summen av inntektsskatt (RT_{421}), toppskatt (RT_{429}) og trygdeavgift (RT_{511})). Positive korreksjoner faller sammen med perioder med høyt nivå på samlet sysselsetting målt i timeverk, De påløpte inntektene fra disse skatteartene var 74,0 mrd. kroner i 2002.

Figur 5 Beregnet konjunkturutslag i innbetalte statsskatter.
Mrd. kroner

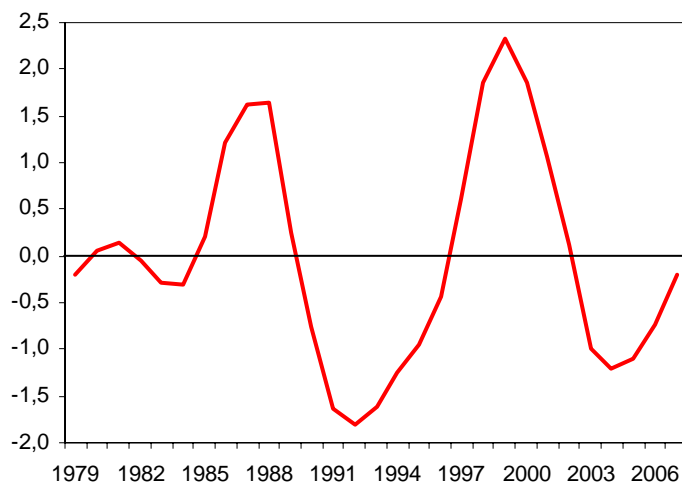
Figur 6 vises det beregnede konjunkturutslaget på budsjettbalansen av andelen **skatt på alminnelig inntekt** (T_A gitt ved summen av fellesskatt (RT_{425}) og inntektsskatt til kommunene (RT_{422})). De påløpte inntektene fra disse skatteartene var 150,5 mrd. kroner i 2002.

Figur 6 Beregnet konjunkturutslag i innbetalt skatt på alminnelig inntekt for staten. Mrd. kroner

Figur 7 viser konjunkturutslaget i **arbeidsgiveravgift** til folketrygden (YWTF). De påløpte inntektene var 80,4 mrd. kroner i 2002.

Figur 7 Beregnet konjunkturutslag i innbetalt arbeidsgiveravgift.
Mrd. kroner

4.3 Beregning av konjunkturutslag i skatt på realisasjon av netto aksjegevinster

Beregningene av konjunkturutslaget tar utgangspunkt i **netto skatteinntekter ved realisering av aksjegevinster**, anslått til -140 millioner kroner (påløpt) i 2002. Gevinstskattene bokføres i sin helhet året etter at de påløper.

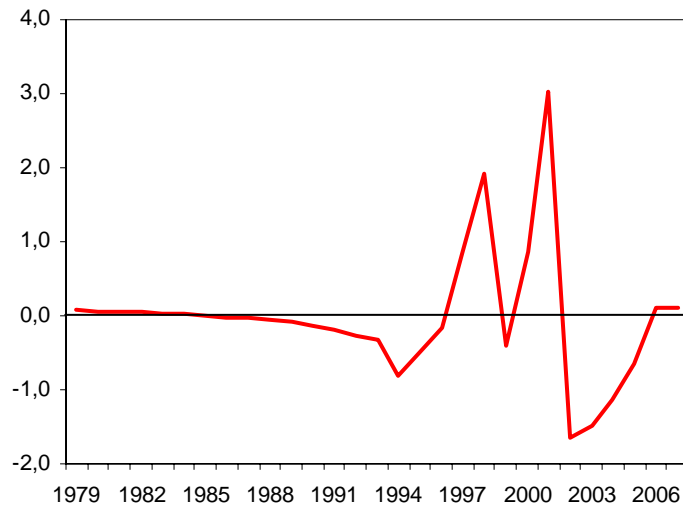
Konjunkturutslaget beregnes på bakgrunn av avviket mellom de faktiske gevinstskattene og beregnet trendutvikling for gevinstskattene¹⁰. Ved beregningen av korreksjonene har en forsøkt å ta hensyn til endringer i skatteregler, for eksempel endrede regler for utbytteskatt. For å beregne utslaget på statsbudsjettet multipliseres differansen mellom faktiske og trendberegnete gevinstskatter, jf. likning (8). Etter omleggingen av beregningene av statens andel av skatteinntektene regnes hele avviket å ha effekt på statsbudsjettet (statens andel er satt lik 1).

$$(8) \quad T_G - T_G^* = (T_G - T_G^*(400))$$

Figur 8 viser utviklingen i beregnet konjunkturutslag i innbetalte skatter fra gevinst og tap ved realisasjon av aksjer.

¹⁰ Trenden i etterskuddskattene er beregnet ved HP-filtermetoden med en glatteparameter (λ) som i Nasjonalbudsjettet 2004 er satt til 400.

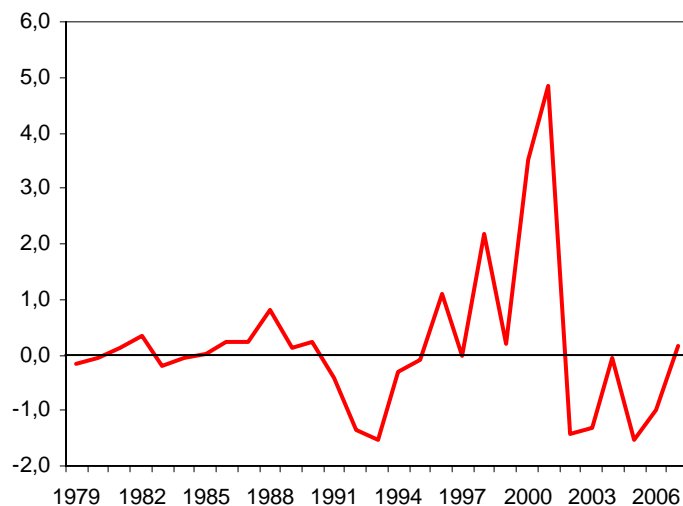
Figur 8 Beregnet konjunkturutslag i innbetalte gevinstskatter.
Mrd. kroner (løpende priser)

4.4 Beregning av konjunkturutslaget i etterskuddsskatter (bedriftsskatter)

Beregningene av konjunkturutslaget tar utgangspunkt i **etterskuddsskatter** utenom diverse formuesskatter og skatt betalt av rederier, anslått til 35,9 mrd. kroner (påløpt) i 2002. Ved beregningen av korreksjonene har en forsøkt å ta hensyn til endringer i skatteregler, for eksempel endrede avskrivingssetser. Etterskuddsskattene bokføres i sin helhet året etter at de påløper.

Figur 9 Beregnet konjunkturutslag i innbetalte etterskuddsskatter.
Mrd. kroner (løpende priser)

Konjunkturutslaget beregnes på bakgrunn av avviket mellom de faktiske etterskuddsskattene og beregnet trendutvikling for etterskuddsskattene, jf. likning (9) ¹¹.

$$(9) \quad T_E - T_E^* = (T_E - T_E^*(100))$$

Figur 9 viser utviklingen i beregnet konjunkturutslag i innbetalte etterskuddsskatter.

4.5 Beregning av konjunkturutslaget i indirekte skatter utenom bilavgifter

Konjunkturutslaget i indirekte skatter utenom bilavgifter beregnes separat for følgende tre hovedkomponenter:

- Merverdiavgift
- Investeringsavgift
- Særavgifter utenom biler

4.5.1 Merverdiavgift

Inntektene fra merverdiavgiften ($YTART_{225}$) kommer fra følgende fire kilder:

- Privat konsum ($TMTC$) (76,7 mrd. kroner i 2002)
- Offentlig konsum ($TMTG$) (2,5 mrd. kroner i 2002)
- Kjøp av produktinnsats ($TMTH$) (33,5 mrd. kroner i 2002)
- Kjøp av investeringsprodukter ($TMTJ$) (17,3 mrd. kroner i 2002)

På bakgrunn av det relativt beskjedne nivået, foretas det ikke noen egen konjunkturkorrigering av merverdiavgiften fra offentlig konsum. For de tre øvrige merverdiavgiftskildene benyttes utviklingen i ulike økonomiske nøkkelstørrelser som indikatorer for konjunktursituasjonen.

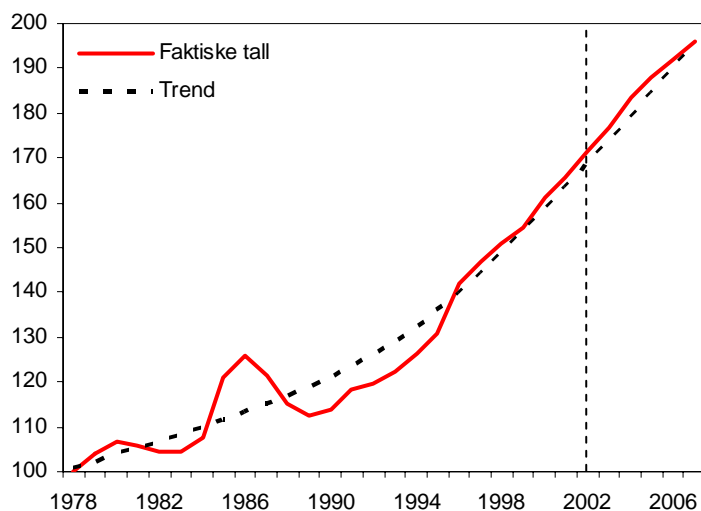
Konjunkturkorreksjonen for merverdiavgift på **privat konsum** beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i en volumindeks for husholdningenes varekonsum¹² (vk_{kon}), jf. figur 10. Valget av denne

¹¹ Trenden i etterskuddsskattene er beregnet ved HP-filtermetoden med en glatteparameter (λ) som i Nasjonalbudsjettet 2004 er satt til 100.

¹² Trenden i husholdningenes varekonsum er beregnet ved HP-filtermetoden med glatteparameter (λ) på 400. Konsumaktivitetene som inngår i husholdningenes varekonsum på det nåværende tidspunktet er: Matvarer (C00), Drikkevarer og tobakk (C03 + C04), Elektrisitet (C12), Brensel og fjernvarme (C13), Driftsutgifter til egne transportmidler (C14), Klær og skotøy (C21), Møbler og husholdningsartikler (C40), Kjøp av egne transportmidler (C30) og Andre varer (C20). Helsepleie (C62), Bolig (C50), Bruk av offentlige transportmidler, post- og teletjenester (C61), Andre tjenester (C60), Nordmenns konsum i utlandet (C66) og Konsum i ideelle organisasjoner (C_{IM}) er holdt utenom konsumaggregatet som benyttes som indikator for konjunktursvingninger i beregningsgrunnlaget for merverdiavgift på privat forbruk.

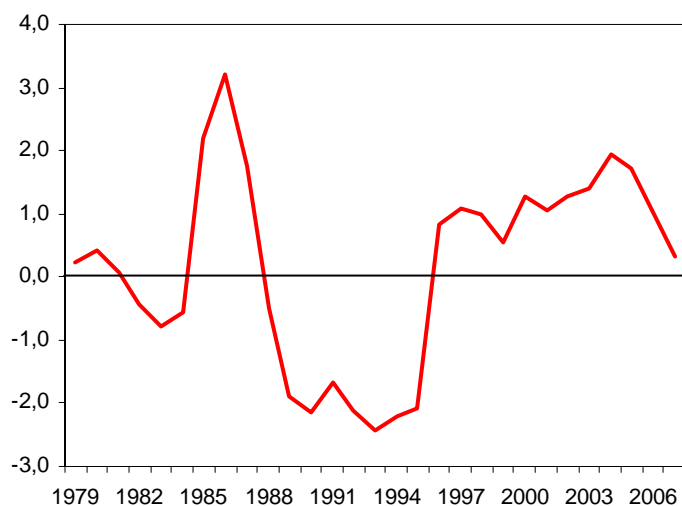
størrelsen som konjunkturindikator skyldes at merverdiavgift på privat forbruk fram til merverdiavgiftsreformen i 2001 ikke omfattet konsum av tjenester. Også etter merverdiavgiftsreformen er en rekke tjenester unntatt merverdiavgift.

Figur 10 Varekonsum. Faktiske tall og trend. Volumindekser. 1978 = 100

Som det framgår av figur 10 anslås veksten i varekonsumet å utvikle seg relativt sterkt i framskrivingsperioden. Den anslåtte veksten ligger over trendveksten og bidrar til at konjunkturkorreksjonene av innbetalt merverdiavgift og innbetalte særavgifter er positive de nærmeste årene, jf. figur 11 og 12, samt figur 17 og 18.

Figur 11 Beregnet konjunkturutslag i innbetalt merverdiavgift fra privat konsum. Mrd. kroner

Konjunkturutslaget i påløpt merverdiavgift på privat konsum beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for volumindeksen for varekonsumet

med faktisk (eller anslått) nivå på merverdiavgiftsinntektene fra privat konsum, jf. likning (10):

$$(10) \quad TMTC - TMTC^* = (1 - vkon^*(400)/vkon) \cdot TMTC$$

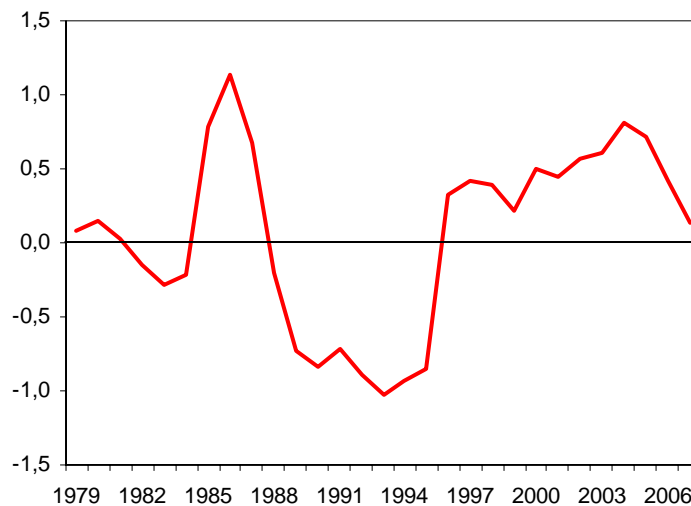
Figur 11 viser det beregnede konjunkturutslaget for merverdiavgift på privat forbruk.

Også konjunkturutslaget i merverdiavgift på **kjøp av produktinnsats** (vareinnsats) beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingningene i volumindeksen for husholdningenes varekonsum (*vkon*), jf. figur 10. Konjunkturkorreksjonen av påløpt merverdiavgift på produktinnsats beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for volumindeksen for husholdningenes varekonsum med faktisk (eller anslått) nivå på merverdiavgiftsinntektene fra kjøp av produktinnsats, jf. likning (11):

$$(11) \quad TMTH - TMTH^* = (1 - vkon^*(400)/vkon) \cdot TMTH$$

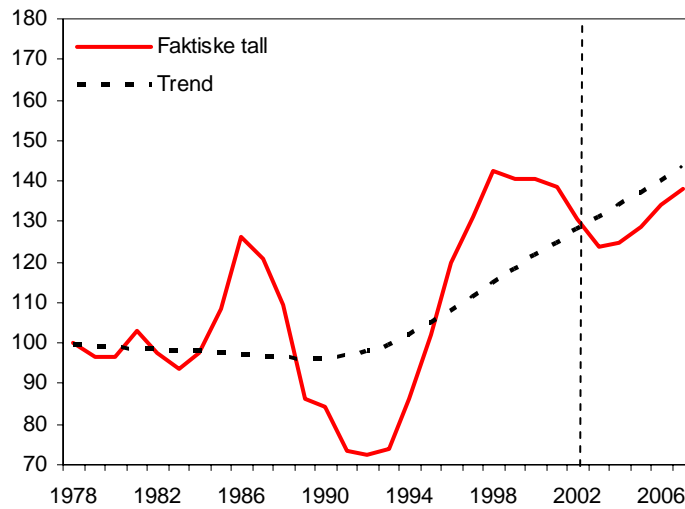
Figur 12 viser de beregnede konjunkturutslagene i merverdiavgift på vareinnsats.

Figur 12 Beregnet konjunkturutslag i innbetalt merverdiavgift fra kjøp av vareinnsats. Mrd. kroner

Konjunkturutslaget i merverdiavgift på **kjøp av investeringsprodukter** beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i en volumindeks for samlede bedriftsinvesteringene i Fastlands-Norge (*jkfastv*), jf. figur 13.

*Figur 13 Bedriftsinvesteringer i Fastlands-Norge.
Faktiske tall og trend. Volumindekser. 1978 = 100*

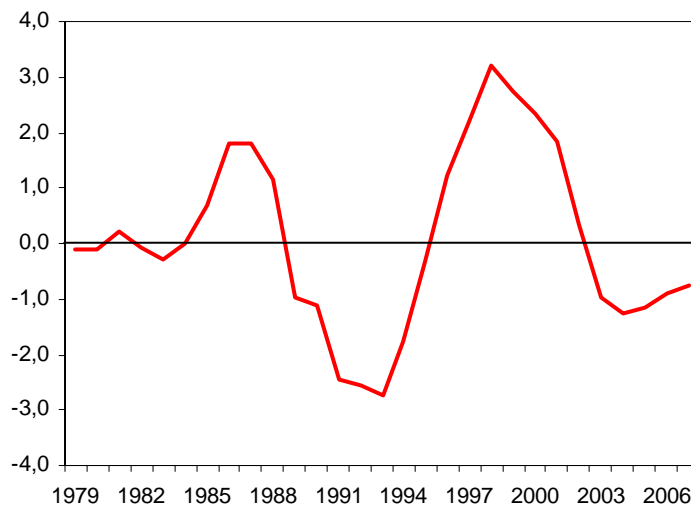

Konjunkturkorreksjonen av påløpt merverdiavgift på investeringer beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for volumindeksen for samlede bedriftsinvesteringer i Fastlands-Norge med faktisk (og anslått) nivå på merverdiavgiftsinntektene fra kjøp av investeringsprodukter, jf. likning (12):

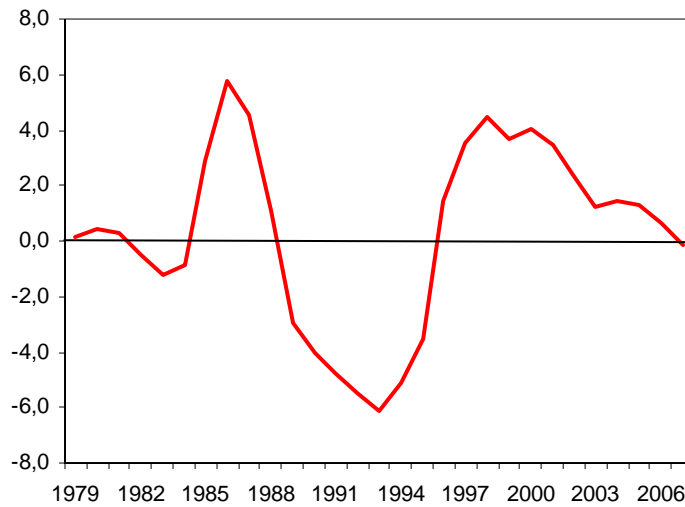
$$(12) \quad TMTJ - TMTJ^* = (1 - jkfastr^*(400) / jkfastr) \cdot TMTJ$$

Figur 14 viser de beregnede konjunkturutslagene i merverdiavgift på investeringer.

Figur 14 Beregnet konjunkturutslag i innbetalt merverdiavgift fra kjøp av investeringsprodukter. Mrd. kroner

Figur 15 Beregnet konjunkturutslag i samlet innbetalt merverdiavgift.
Mrd. kroner

Figur 15 viser utviklingen i konjunkturutslagene i samlet merverdiavgift (*TMT*) etter at korreksjonene er omregnet til bokførte størrelser. Konjunkturkorreksjonene for samlet merverdiavgift framkommer ved å summere konjunkturkorreksjonene for de tre merverdiavgiftskildene utledet over:

$$(13) \quad TMT - TMT^* = (TMTC - TMTC^*) + (TMTJ - TMTJ^*) + (TMTH - TMTH^*)$$

Også for merverdiavgiften følger sammenhengen mellom påløpt og bokført konjunkturkorreksjon av at 5 av 6 betalingsterminer faller innenfor budsjettåret:

$$(14) \quad (TMT - TMT^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 5/6 \cdot (TMT - TMT^*)[t] + 1/6 \cdot (TMT - TMT^*)[t-1]$$

4.5.2 Investeringsavgift

Inntektene fra investeringsavgifter kommer fra følgende to kilder:

- Kjøp av investeringsprodukter (*TJTJ*) (2,2 mrd. kroner i 2002)
- Kjøp av produktinnsats (*TJTH*) (2,7 mrd. kroner i 2002)

Beregningen av konjunkturutslaget i av disse to komponentene tar utgangspunkt i konjunktursvingninger i volumindeksene for bruttoinvesteringer i fastlandsbedrifter (*jkfastr*), jf. figur 13. Konjunkturkorreksjonen av påløpt investeringsavgift på **kjøp av investeringsprodukter** beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for volumindeksen for investeringer i fastlandsbedriftene med

faktisk (og anslått) nivå på investeringsavgiftsinntektene fra kjøp av investeringsprodukter, jf. likning (15):

$$(15) \quad TJJJ - TJJJ^* = (1 - jkfastr^*(400) / jkfastr) \cdot TJJJ$$

Tilsvarende beregnes konjunkturkorreksjonen av påløpt investeringsavgift på **kjøp av produktinnsats** (vareinnsats) ved å multiplisere det relative trendavviket for volumindeksen for investeringer i fastlandsbedriftene med faktisk (og anslått) nivå på investeringsavgiftsinntektene fra kjøp av produktinnsats, jf. likning (16):

$$(16) \quad TJTH - TJTH^* = (1 - jkfastr^*(400) / jkfastr) \cdot TJTH$$

Beregningsmetoden innebærer at konjunkturkorreksjonene vil være lik null dersom investeringsavgiften er lik null, jf. at høyresiden i relasjonene (15) og (16) blir lik null dersom de faktiske nivåene for investeringsavgift på investeringer ($TJJJ$) og investeringsavgift på produktinnsats ($TJTM$) er lik null. Avviklingen av investeringsavgiften fra 1. oktober 2002 skaper derfor ingen problemer for beregningsopplegget.

Anslag for investeringsavgiften baseres på innbetalt investeringsavgift ifølge tall fra Skattedirektoratets merverdiavgiftsregister. I statsregnskapet ble investeringsavgiften regnskapsført sammen med merverdiavgiften.

Ved beregningen av konjunkturkorreksjoner må en ta hensyn til den delen av merverdiavgiften som i MODAG-grunnlaget regnes som en del av investeringsavgiften. Konjunkturkorreksjonene knyttet til $TJJJ$ og $TJTM$ vil imidlertid reflektere avviklingen av investeringsavgiften, jf. at utslagene av en gitt endring i fastlandsinvesteringer på $(TJJJ - TJJJ^*)$ og $(TJTM - TJTM^*)$ ut fra (15) og (16) forsvinner sammenliknet med utslagene før avviklingen av investeringsavgiften.

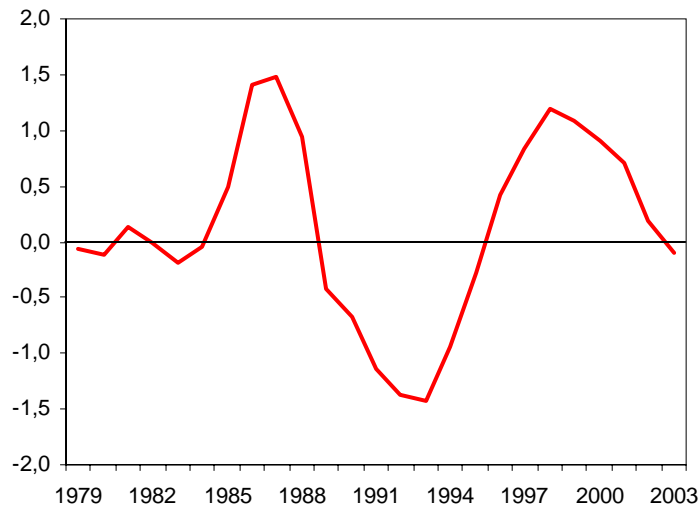
Figur 16 viser de beregnede konjunkturutslagene i bokført investeringsavgift på kjøp av investeringsprodukter og vareinnsats. Denne framkommer ved å summere konjunkturkorreksjonene for de to investeringsavgiftskildene utledet over:

$$(17) \quad TJJT - TJJT^* = (TJJJ - TJJJ^*) + (TJTH - TJTH^*)$$

Også for investeringsavgiften reflekterer sammenhengen mellom påløpt og bokført konjunkturkorreksjon i relasjon (18) at 5 av 6 betalingsterminer for denne avgiften faller innenfor budsjettåret.

$$(18) \quad (TJJT - TJJT^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 5/6 \cdot (TJJT - TJJT^*)[t] + 1/6 \cdot (TJJT - TJJT^*)[t-1]$$

Figur 16 Beregnet konjunkturutslag i samlet innbetalt investeringsavgift. Mrd. kroner

4.5.3 Særagifter utenom bilavgifter

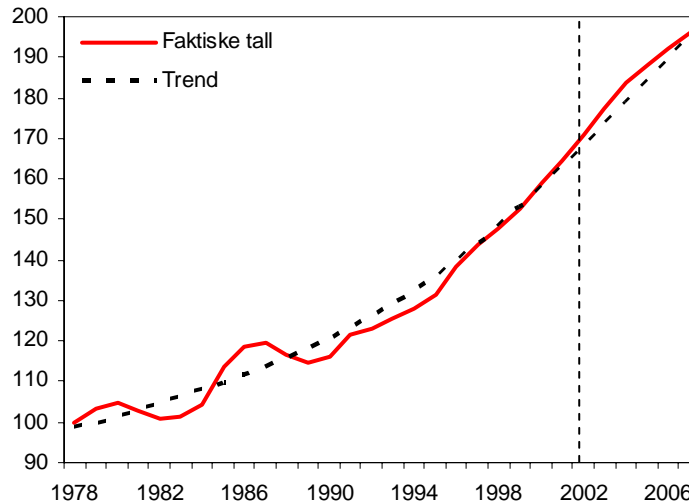
Særagifter utenom bilavgifter (SAVG) omfatter en rekke ulike produkter og utgjorde samlet 32,8 mrd. kroner i 2002. Avgiftskorleksjonene er knyttet til følgende avgiftsarter:

- Sjokolade og sukkeravgift (YTART₃₁₂)
- Avgift på kullsyreholdige og alkoholfrie drikkevarer (YTART₃₂₁)
- Avgift på øl (YTART₃₂₂)
- Tobakksavgift (YTART₃₃₁)
- El-avgift (YTART₃₄₂)
- Avgift på kull og koks (YTART₃₄₄)
- Avgift på båtmotorer (YTART₃₆₃)
- Avgift på miljøskadelige batterier (YTART₃₇₄)
- Avgift på lyd-kassettbånd og videokassettbånd (YTART₃₇₇)
- Avgift på reiser med fly (YTART₃₇₉)
- Omsetningsavgift på brennevin og vin (YTART₃₂₅ + YTART₃₂₄)
- Avgift på mineralolje og autodiesel (YTART₃₄₃)
- Avgift på bensin (YTART₃₆₁)
- Avgift på radio- og fjernsynsmateriell (YTART₃₇₂)
- Avgift på kosmetikk (YTART₃₇₃)
- Avgift på farmasøytiske spesialpreparater (YTART₃₇₅)

Konjunkturkorleksjonene for særagifter utenom bilavgifter beregnes med utgangspunkt i konjunktursvingninger i en volumindeks for

husholdningenes varekonsum utenom biler¹³ (*vkon.ubil*), jf. figur 17. Avgrensingen reflekterer at særavgiftene i liten grad er knyttet til konsum av tjenester, samtidig som konjunkturkorreksjonene for avgifter knyttet til kjøp av biler beregnes separat. (jf. avsnitt 4.6).¹⁴

Figur 17 Varekonsum utenom transportmidler.
Faktiske tall og trend. Volumindekser. 1978 = 100

Konjunkturutslaget i påløpte særavgifter beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for volumindeksen for varekonsumet utenom biler med de faktiske (og anslåtte) nivåene på inntektene fra særavgiftene, jf. likning (19):

$$(19) \text{ SAVG} - \text{SAVG}^* = (1 - \text{vkon.ubil}^*(400) / \text{vkon.ubil}) \cdot \text{SAVG}$$

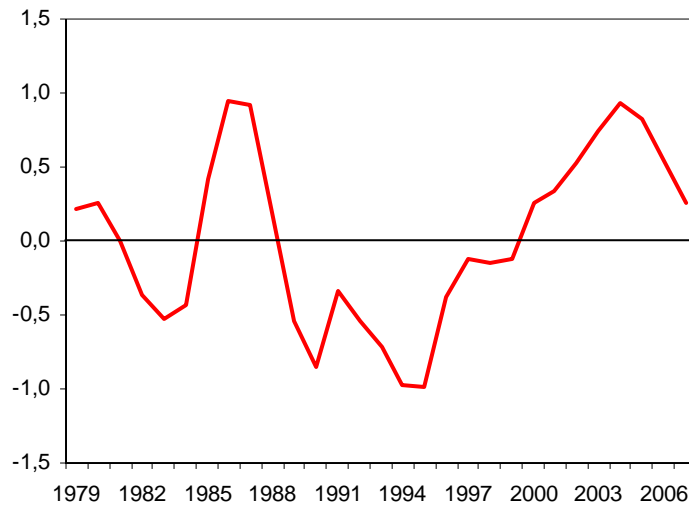
Figur 18 viser de beregnede konjunkturutslagene i samlede bokførte særavgifter utenom bilavgifter. For særavgiftene reflekterer sammenhengen mellom påløpt og bokført konjunkturkorreksjon i relasjon (20) at 11 av 12 betalingsterminer for særavgiftene faller innenfor budsjettåret.

$$(20) (\text{SAVG} - \text{SAVG}^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 11/12 \cdot (\text{SAVG} - \text{SAVG}^*)[t] + 1/12 \cdot (\text{SAVG} - \text{SAVG}^*)[t-1]$$

¹³ Trenden i husholdningenes varekonsum utenom biler er beregnet ved HP-filtermetoden med glatteparameter (λ) på 400. Varekonsum utenom biler inneholder de samme konsumaktivitetene som varekonsum (jf. fotnote 12) bortsett fra Kjøp av egne transportmidler (C30).

¹⁴ Svakheten ved indikatoren for konjunktursvingninger i avgiftsgrunnlaget for særavgifter er dels at grunnlaget for avgift på flyreiser ikke fanges opp. Videre berører enkelte av særavgiftene i noen grad andre anvendelser enn privat forbruk, men dette har trolig liten betydning.

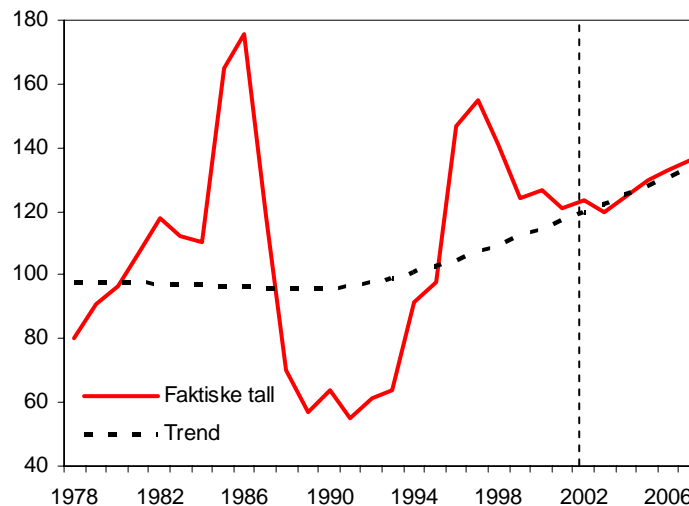
Figur 18 Beregnet konjunkturutslag i samlede innbetalte særavgifter utenom bilavgifter. Mrd. kroner

4.6 Beregning av konjunkturutslag i bilavgifter

Avgift på motorvogner ($YTART_{351}$), som er en registreringsavgift ved kjøp av biler, var på 12,3 mrd. kroner i 2002. Konjunkturkorreksjonene for bilavgifter tar utgangspunkt i konjunktursvingninger i antall førstegangsregistrerte personbiler (*reg.bil*).

Figur 19 Antall førstegangsregistrerte personbiler. Faktiske tall og trend. 1000 biler

Utviklingen i antall førstegangsregistrerte biler bygger på statistikk som Statistisk sentralbyrå publiserer hver måned på bakgrunn av tall fra Vegdirektoratet. I forbindelse med de makroøkonomiske framskrivingene

utarbeides det separate anslag for førstegangsregistreringen. Utviklingen i antall registrerte biler og trendutviklingen er vist i figur 19¹⁵.

Konjunkturutslaget i påløpte bilavgifter beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for førstegangsregistrerte biler med de faktiske (og anslåtte) nivåene på inntektene fra avgiftsordningen, jf. likning (21):

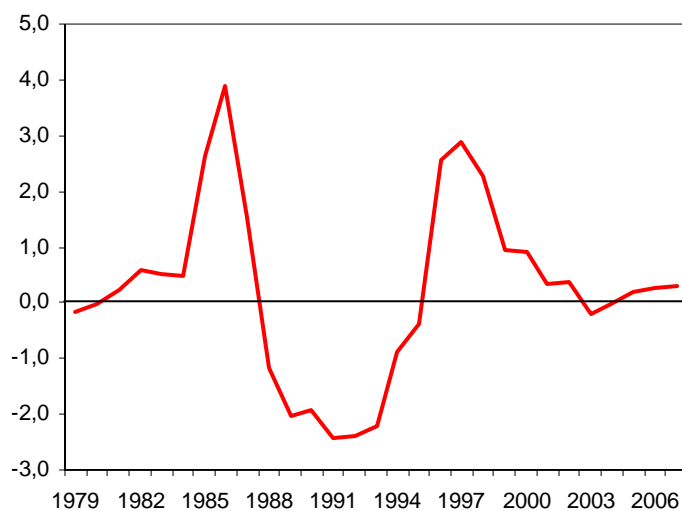
$$(21) \quad Y_{TART_{351}} - Y_{TART_{351}^*} = (1 - \text{reg.bil}^*(1600) / \text{reg.bil}) \cdot Y_{TART_{351}}$$

For bilavgifter, der 11 av de 12 betalingsterminene faller innenfor budsjettåret, er det lagt til grunn følgende sammenheng mellom bokførte og påløpte størrelser:

$$(22) \quad (Y_{TART_{351}} - Y_{TART_{351}^*})_{\text{BOKFØRT}}[t] = 11/12 \cdot (Y_{TART_{351}} - Y_{TART_{351}^*})[t] + 1/12 \cdot (Y_{TART_{351}} - Y_{TART_{351}^*})[t-1]$$

Figur 20 viser beregnet konjunkturutslag i innbetalte bilavgifter.

Figur 20 Beregnet konjunkturutslag i innbetalte bilavgifter. Mrd. kroner

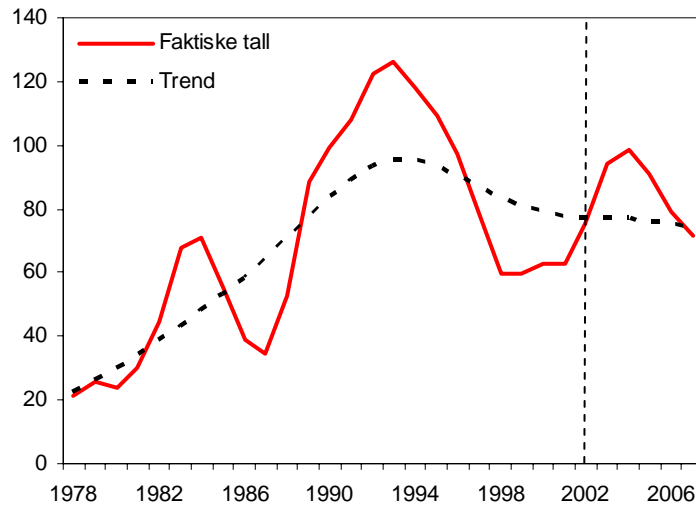
4.7 Arbeidsledighetstrygd

Arbeidsledighetstrygd (RU_{650}) er den eneste utgiftsposten på statsbudsjettet som konjunkturkorrigeres. Utgiftene til ledighetstrygd, som var på 8,3 mrd. kroner i 2002, konjunkturkorrigeres med utgangspunkt i trendavvik for den registrerte ledigheten. Utviklingen i antall registrerte ledige (*reg.led*) bygger

¹⁵ Trenden i førstegangsregistreringen av personbiler er beregnet ved HP-filtermetoden med glatteparameter (λ) på 1600.

på tall fra Aetat. Figur 21 viser utviklingen i faktisk og trendberegnet ledighet¹⁶.

*Figur 21 Antall registrerte ledige ved arbeidskontorene.
Faktiske tall og trend. 1000 personer*

Konjunkturutslaget i arbeidsledighetstrygden beregnes ved å multiplisere det relative trendavviket for registrerte ledige med de faktiske (og anslåtte) nivåene på utgiftene til dagpenger, jf. likning (23):

$$(23) \quad RU_{650} - RU_{650}^* = (-1 + reg.led^*(100)/reg.led) \cdot RU_{650}$$

I forbindelse med konjunkturkorreksjonen av dagpengeutbetalingene tas det hensyn til at endrede dagpengeutbetalinger også vil slå ut i innbetalte skatter til staten. Dette reduserer det beregnede konjunkturutslaget i dagpengeutbetalingene. Beregningsteknisk er det lagt til grunn at 30 pst. av endringen i dagpengeutbetalingene utliknes ved motgående endring i direkte skatter, jf. likning (24):

$$(24) \quad TRU_{650} - TRU_{650}^* = -0,3 \cdot (RU_{650} - RU_{650}^*)$$

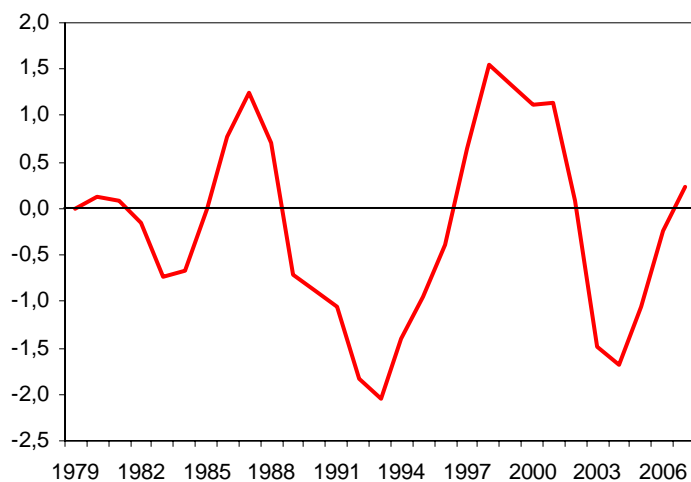
Gjeldende innbetalingsordninger og ordningen for skatteoppgjør gir grunnlag for følgende sammenheng mellom bokført og påløpt skatt på ledighetstrygd:

$$(25) \quad (TRU_{650} - TRU_{650}^*)_{\text{BOKFØRT}}[t] = 0,80 \cdot (TRU_{650} - TRU_{650}^*)[t] \\ + 0,20 \cdot (TRU_{650} - TRU_{650}^*)[t-1]$$

¹⁶ Den relativt lave λ -verdien (100) innebærer at trenden fortsatt følger den faktiske utviklingen i ledigheten relativt tett, jf. figur 21. Dette innebærer blant annet at økningen i ledigheten fram mot 1993 oppfattes som et strukturelt trekk ved norsk økonomi i denne perioden. Denne tolkningen er i samsvar med vurderingene i OECD.

Figur 22 viser beregnet konjunkturutslag i netto arbeidsledighetstrygd over statsbudsjettet¹⁷.

Figur 22 Beregnet konjunkturutslag i netto inntekter av utbetalt arbeidsledighetstrygd (netto). Mrd. kroner

4.8 Oppsummering av beregningsresultatene

Tabell 5 oppsummerer resultatene for de ulike inntekts- og utgiftspostene som inngår i aktivitetsberegningene. Tallene i tabellen viser at aktivitetskorreksjonene har betydning for vurderingen av den underliggende budsjettbalansen i enkeltår. De anslåtte konjunkturutslagene bygger imidlertid på enkle beregningstekniske forutsetninger og kan ikke oppfattes som et fasitsvar for et konjunkturrenset forløp i offentlige finanser. Dette vil imidlertid også gjelde for andre tilnærminger til denne type problemstillinger.

¹⁷ Ledighetstrygd er en utgiftspost på statsbudsjettet. For å finne bidraget til de samlede aktivitetskorreksjonene må derfor fortegnet snus. I figuren er fortegnet snudd, og tallene refererer seg til hvor stort positivt bidrag beregnet konjunkturutslag i netto ledighetstrygd har for de samlede aktivitetskorreksjonene.

Tabell 5 Aktivitetskorreksjonene på statsbudsjettet. Mrd. kroner.

	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Totale aktivitetskorreksjoner	-0,6	0,8	1,4	-0,2	-3,2	-2,6	7,1	16,8	15,3	7,9	-5,7	-10,7	-15,7
Direkte skatter	-0,8	0,2	0,7	0,2	-1,0	-1,0	0,7	4,1	5,6	6,2	1,0	-2,3	-6,0
Statsskatter (TS)	-0,2	0,1	0,1	0,0	-0,3	-0,3	0,2	1,2	1,9	1,7	0,3	-0,7	-1,4
Skatt på alminnelig inntekt (TA)	-0,3	0,1	0,2	-0,1	-0,3	-0,4	0,2	1,4	1,9	2,1	0,4	-1,0	-2,3
Skatt på aksjegevinst (TG)	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
Arbeidsgiveravgift (YWTF)	-0,2	0,1	0,1	-0,1	-0,3	-0,3	0,2	1,2	1,6	1,6	0,3	-0,8	-1,6
Etterskuddskatter (TE)	-0,1	-0,1	0,1	0,4	-0,2	-0,1	0,0	0,2	0,2	0,8	0,1	0,2	-0,4
Indirekte skatter	0,1	0,7	0,8	-0,4	-2,2	-1,6	6,4	12,7	9,7	1,8	-6,6	-8,4	-9,7
Merverdiavgift (TMT)	0,1	0,4	0,3	-0,5	-1,2	-0,9	2,9	5,7	4,5	1,1	-2,9	-4,0	-4,7
Investeringsavgift (TJT)	-0,1	-0,1	0,1	0,0	-0,2	0,0	0,5	1,4	1,5	0,9	-0,4	-0,7	-1,1
Særagifter utenom biler (SAVG)	0,2	0,3	0,0	-0,4	-0,5	-0,4	0,4	0,9	0,9	0,2	-0,5	-0,8	-0,3
Bilavgifter (YTART351)	-0,2	0,0	0,2	0,6	0,5	0,5	2,6	3,9	1,5	-1,2	-2,0	-1,9	-2,4
Ledighetstrygd (netto) (RU650)*	0,0	0,1	0,1	-0,1	-0,7	-0,7	0,0	0,8	1,3	0,7	-0,7	-0,9	-1,0
	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Totale aktivitetskorreksjoner	-19,1	-20,2	-15,1	-10,4	2,9	10,8	20,4	15,5	18,6	18,0	1,0	-6,3	-5,3
Direkte skatter	-7,5	-7,7	-5,8	-4,2	-0,7	3,1	11,1	8,5	11,5	12,0	-2,5	-6,5	-5,7
Statsskatter (TS)	-1,5	-1,4	-1,2	-0,9	-0,4	0,5	1,7	2,1	1,7	1,0	0,1	-0,9	-1,1
Skatt på alminnelig inntekt (TA)	-2,7	-2,8	-2,3	-1,8	-0,8	1,1	3,5	4,3	3,5	2,1	0,3	-1,8	-2,2
Skatt på aksjegevinst (TG)	-0,3	-0,3	-0,8	-0,5	-0,2	0,8	1,9	-0,4	0,9	3,0	-1,6	-1,5	-1,1
Arbeidsgiveravgift (YWTF)	-1,8	-1,6	-1,2	-1,0	-0,4	0,6	1,9	2,3	1,9	1,1	0,1	-1,0	-1,2
Etterskuddskatter (TE)	-1,3	-1,5	-0,3	-0,1	1,1	0,0	2,2	0,2	3,5	4,8	-1,4	-1,3	0,0
Indirekte skatter	-11,6	-12,5	-9,3	-6,1	3,7	7,7	9,3	6,9	7,2	6,0	3,5	0,2	0,4
Merverdiavgift (TMT)	-5,4	-6,1	-5,1	-3,5	1,4	3,5	4,4	3,7	4,0	3,5	2,4	1,1	1,2
Investeringsavgift (TJT)	-1,4	-1,4	-0,9	-0,3	0,4	0,8	1,2	1,1	0,9	0,7	0,2
Særagifter utenom biler (SAVG)	-0,5	-0,7	-1,0	-1,0	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	0,3	0,3	0,5	0,7	0,9
Bilavgifter (YTART351)	-2,4	-2,2	-0,9	-0,4	2,6	2,9	2,3	1,0	0,9	0,3	0,4	-0,2	0,0
Ledighetstrygd (netto) (RU650)*	-1,8	-2,1	-1,4	-1,0	-0,4	0,6	1,5	1,3	1,1	1,1	0,1	-1,5	-1,7

* Bidrag til samlede aktivitetskorreksjoner av netto inntekter fra beregnet konjunkturutslag i utgifter til ledighetstrygd

5. Beregning av trend-BNP for Fastlands-Norge

I budsjettpublikasjonene rapporteres nivået på den strukturelle, oljekorrigerte budsjettbalansen som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge. Trend-BNP for Fastlands-Norge kan også ha selvstendig interesse som indikator for den underliggende veksttakten i økonomien.

BNP for Fastlands-Norge i henholdsvis faste (Q) og løpende (Y) priser er definert ved:

$$(26) \quad Q_{FAST} = Q - Q_{64} - Q_{65}$$

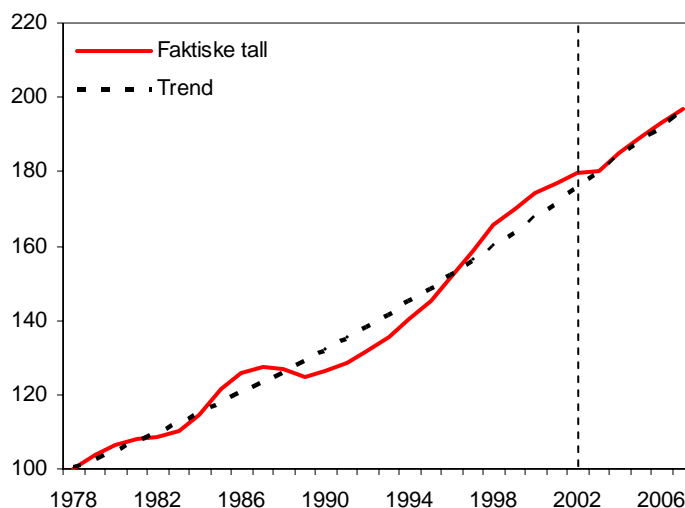
$$(27) \quad Y_{FAST} = Y - Y_{64} - Y_{65}$$

Der $i = 64, 65$ representerer henholdsvis oljeutvinning og utenriks sjøfart

Prisindeksen er definert ved forholdet mellom BNP for Fastlands-Norge i henholdsvis løpende og faste priser:

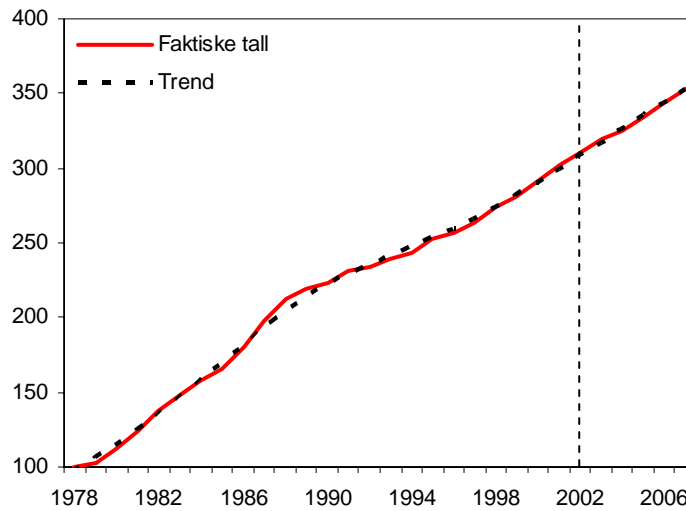
$$(28) \quad P_{FAST} = Y_{FAST} / Q_{FAST}$$

*Figur 24 BNP for Fastlands-Norge. Faste priser.
Faktiske tall og trend. Volumindekser 1978 = 100*

Trenden i Q_{FAST} beregnes med en lambda-verdi på 1600, mens lambda ved beregningen av trenden i P_{FAST} er 25. Figur 24 viser beregnet trend for BNP for Fastlands-Norge, mens figur 25 gjengir trenden i prisvariablene for BNP for Fastlands-Norge.

Figur 25 *Prisindeks for BNP for Fastlands-Norge.*
Faktiske tall og trend. Volumindekser 1978 = 100

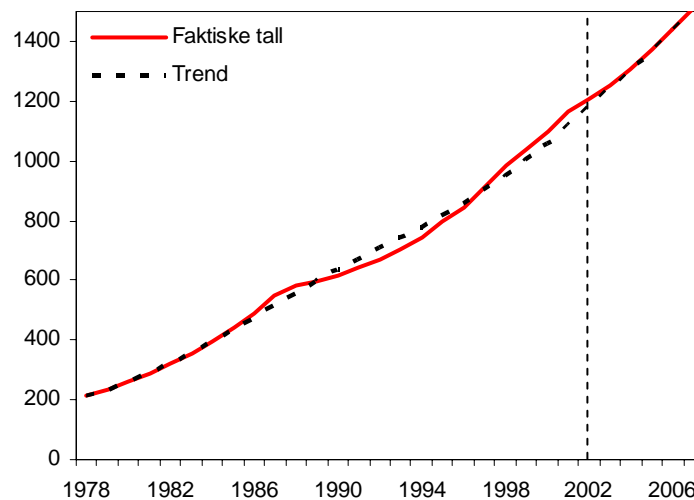

Den nominelle BNP-trenden er gitt ved produktet av de to trendene over og kan fremstilles ved følgende formel:

$$(29) Y_{FAST}^* = Q_{FAST}^*(indeks\ 1978=100) \cdot P_{FAST}^*(indeks\ 1978=100) \cdot Y_{FAST}(1978)$$

Figur 26 viser utviklingen i faktisk og trendberegnet nominelt BNP for Fastlands-Norge.

Figur 26 *BNP for Fastlands-Norge. Løpende priser.*
Faktiske tall og trend. Mrd. kroner

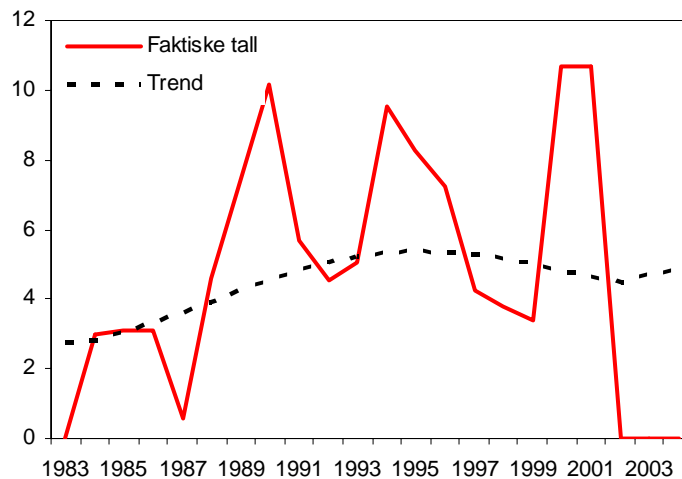

6. Beregning av normalnivåene på netto renteinntekter overføringer fra Norges Bank

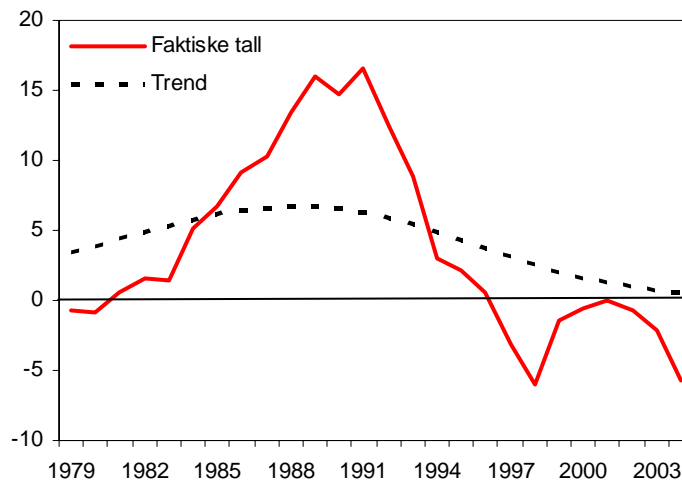
Ved beregningen av det strukturelle budsjettoverskuddet korrigeres det nå for avviket mellom normalnivå og faktisk nivå på *netto* renteinntekter på

statsbudsjettet samt overføringer fra Norges Bank. Beregningen av normalnivå for overføringene fra Norges Bank tar utgangspunkt i historiske tall for perioden 1984-2002, samt framskrivinger for perioden 2003-2015. For netto renteinntekter starter beregningen av normalnivået i 1979. Normalnivået settes lik trenden, som beregnes ved hjelp av HP-filtermetoden. For overføringer fra Norges Bank er trenden beregnet med utgangspunkt i logaritmen til serien, og lambda er satt lik 400, jf. figur 27.

Figur 27 Overføringer fra Norges Bank. Faktisk utvikling og beregnet trend. Mrd. kroner

Figur 28 Netto renteinntekter. Faktisk utvikling og beregnet trend. Mrd. kroner

For netto renteinntekter er trenden beregnet med utgangspunkt i nivå tall, ettersom tallserien inneholder både positive og negative tall. Lambda er satt lik 1600, jf. figur 28.

7. Regnskapsmessige korreksjoner

Utviklingen i det oljekorrigerte budsjettunderskuddet påvirkes ikke bare av budsjettpolitikken, konjunktursituasjonen og tilfeldige svingninger i overføringer fra Norges Bank mv., men også av regnskapsmessige omlegginger. For å komme fra den oljekorrigerte til den strukturelle budsjettbalansen korrigeres det også for slike omlegginger og for endringer i funksjonsfordelingen mellom stat og kommune som ikke påvirker den underliggende utviklingen i budsjettbalansen.

I 2001 er inntektene fra salg av bankaksjer korrigert ut av den strukturelle balansen. Videre er det også korrigert for omlegging av innbetalingsordningen for engangsavgift på motorkjøretøyer, endrede betalingsrutiner for arbeidsmarkedstiltak og dobbeltføring av feriepenger/arbeidsgiveravgift i forbindelse med overgang til nettobudsjettering av universitetene. Samlet utgjør korreksjonene i 2001 knapt 2,6 mrd. kroner.

Korreksjonene for særskilte regnskapsforhold i 2002 gjenspeiler en ekstraordinær nedbetaling av fylkeskommunal gjeld på 21,6 mrd. kroner knyttet til at staten overtok ansvaret for driften av spesialisthelsetjenesten, samt noen mindre poster. I 2003 er regnskapskorreksjonene i hovedsak knyttet til endret regnskapsføring og innkreving av merverdiavgift. Regnskapskorreksjoner på 668 millioner kroner i 2004 skyldes ytterligere gjeldslette i forbindelse med sykehusreformen samt at bevilgningene til Petoro tas ut av netto kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten.